

Tantens återkomst?

Vi lever i en tid då intresset för vintage är stort. Som ett sätt att återgå till en hållbarare och mera jordnära livsstil brukas och återbrukas föremål från det förgångna. Men livsstilen handlar inte enbart om materialitet utan här gestaltas även en livsstil med andra, mera diskursiva ingredienser från ett "förr". Så gör till exempel Underbara Klara i sin blogg där husmoder och dennas speciella kunskap lyfts fram. I form av så kallade husmorstips ger hon råd om städning, om bordsdekorationer och om hur man enkelt gör om begagnade kläder till att bli som nya. Då jag läser hennes blogg slås jag av 1950-tal estetiken. Klara är nämligen iklädd ljusblårutig blus, röd kjol och har en duk virad runt håret med fäste uppe på huvudet då hon planterar om blommorna i sitt köksfönster. Underbara Klara lyfter fram husmodern, en kvinnlighet långt borta från de som ses på catwalken, glassiga modemagasin eller som gestaltas i såpopperornas värld. Hur ska detta förstås kulturellt och vad säger det om den tid som vi, och speciellt dagens unga, lever i?

En förklaring till fenomenet ges i (t)antologin *Tanten, vem är hon?*¹ Antologin är redigerad av etnologerna Marianne Liljeqvist och Karin Lövgren, båda verksamma vid Umeå Universitet. Här presenteras tanten som högaktuell dels som en representant för det "lilla livet", dels som ett samhällskitt som varit betydelsefullt i det tysta. I stället för ett socialt osynliggörande kan tanten tolkas som ett alternativ för unga kvinnor som en protest mot utseendefixering och högprestering. Tanten kan ses som en kvinna som säger ifrån och inte bryr sig om att behaga. Tanten som saftar och syltar och som inte bryr sig om omgivningen krav på utseende, är rejäl och stark på egna villkor – ett slags alternativ kvinnlighet, en supertant för att använda Elin Eks uttryck. En ung kvinna som idag har tanten som förebild, en kvinnlighet bortom ålder, är det på egna men också på andra villkor än då de som är äldre idag var unga kvinnor under hemmafruns glansdagar på 1950-talet. Tanten av idag kan vara singel och representerar sålunda en annan genusordning än den som hemmafrun representerar eftersom äktenskapet och manlig försörjning, åtminstone delvis, var en förutsättning för det. Precis som hemmafrun i nyversion, hemmafrun 2.0, kan tanten ses som en dröm om ett enklare liv, att hoppa av karriärstegen och ha mera tid för sig själv.

Boken är således synnerligen aktuell och initiativtagarna till den är att gratulera. Boken är tvärvetenskaplig och tanten studeras ur många synvinklar med utgångspunkt i sociologi, litteraturvetenskap och kulturanalys i kombination med ett intresse för genus och åldrande. Antologin

mest givande bidrag är Karin Lövgrens artikel om tantrepresentationer och forskning. Här ges en presentation av tanten bortom stereotypen i ett försök att undersöka tanten i intersektionen mellan åldrande och kvinnlighet. Lövgren visar på de negativa framställningar som ofta förknippas med tant (skvallertant, tant-snusk) och hur äldre kvinnor ofta osynliggörs som varande asexuella och utan status i samhället. Men tanten behöver inte endast vara någon som vi förväntas tycka synd om. Tanten kan också ses som ett uttryck för frihet, att inte behöva bry sig om utseendemässiga krav, och istället använda fotriktiga skor. Dagens unga uppfattar också tanten som hipp och som en stilförebild, där tidigare tantrepresentation såsom tantväska lyfts upp till ett uttryck för en nygammal livsstil. På så sätt är tanten inte endast en representant för en åldersgrupp. Ett avsnitt i artikeln handlar om äldre kvinnor i forskningen. Detta är artikelns största svaghet. Här kunde med fördel den rika floran av forskning kring kvinnligt åldrande lyfts fram (bl.a. Sinkikka Vakimo & Anne Leonora Blaakilde). Lövgren sammanfattar tanten genom att presentera henne som äldre kvinnor, en stereotyp och som en symbol för samtidskritik.

Även artikeln skriven av Eva Söderberg, om tanterna i Astrid Lindgrens värld, är intressant. Här presenteras snälla tanter och goda gummor, gamla fröknar, fina fruar, tjänsteandar och moderssubstitut i Lindgrens romanvärld. För det mesta hyllas den äldre kvinnan i Lindgrens författarskap. Lindgren omtalas ofta som sagotant vilket kan ses som problematiskt eftersom man då reducerar henne till en ofarlig tant samtidigt som hon aktivt tog plats som opinionsbildare, som en slags inre Pippi. Lindgrens tanter är enligt Söderberg viktiga storheter att förhålla sig till. De övriga artiklarna behandlar uttrycken tant och tantig som markörer för åldrande i intervjuer där kvinnor talar om sitt eget åldrande. Tanten representerar här något som ingen vill vara eftersom ungdomligheten ses som ett ideal. Ingen medelålders eller äldre kvinna vill ha tantig frisyr eller tantiga kläder (utom kanske just riktigt unga som att använda just tantkläder markerar en livsstil långt borta från de äldre som försöker se ungdomliga ut). Samtidigt gestaltas också tanten som ett uttryck för frihet, att inte längre behöva kämpa för att bibehålla en ungdomlighet utan att "få koppla av och vara tant" (s.161). I Katarzyna Wolanik Boströms artikel om livsberättelser och familjehistorier kryllar det av mostrar och fastrar. När de berättar om sina familjehistorier länkar de dåtid till nutid genom uttryck såsom "på den tiden" och "nuförtiden" och brukar nostalgi som ett sätt att bestyrka de tuffa tider i 1950-talets Polen som Wolanik Boströms släktingar upplevde. De övriga artiklarna handlar om Internet som en arena för äldre kvin-

1 *Tanten, vem är hon? En (t)antologi* 2012. Red. Marianne Liljeqvist & Karin Lövgren. Umeå: Borea. 284 s. Ill.

nors sexuella frigörelse (Hanna Bertilsdotter Rosqvist), de osynliggjorda äldre lesbiska kvinnorna (Evelina Lindahl), barndomens tanter med utgångspunkt i autoetnografi, en metod som både presenteras och problematiseras (Marianne Liljeqvist).

På ett sätt presenteras tanten och äldre kvinnor från ett brett perspektiv i antologin. Samtidigt upplevde jag att det var något som saknades. Kanske kunde antologin fått en ännu större bredd om en artikel som skulle ha behandlat den äldre kvinnan i hemmet eller hushållet skulle ha ingått. Samtidigt skapas antologier oftast som ett resultat av en begränsad forskargrupp med givna forskarintressen. Intressant skulle ha varit att ta del av flera områden av den "lilla världen" som tanten representerar. En annan omständighet som dels kan ses som en fördel, dels som en nackdel är användningen av autoetnografi som metod. Precis som Marianne Liljeqvist påpekar kan metoden användas som en analytisk tillgång och som en väg till fördjupning. Samtidigt snävar den in, kanske inte så mycket analysen i sig, men däremot nog valet av tema och möjliga ingångar.

Antologin ger förståelse hur tanten som fenomen tidigare var osynliggjord nu hyllas. En viss fara finns i att tanten brukas på ett nostalgiskt men också okritiskt sätt. Jag anser att författarna inte fallit i denna fälla utan fenomenet tant och äldre kvinnor presenteras på ett mångfasetterat sätt – eller som Annelie Bränström Öhman skriver, en "elastisk" förståelse.

Lena Marander-Eklund